

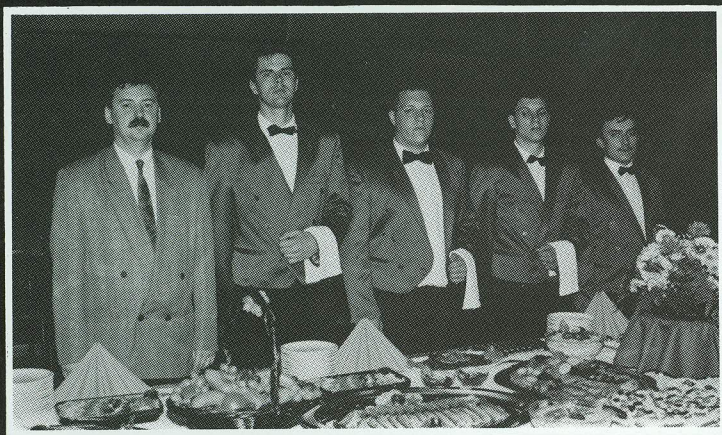


Wolfgang Amadeus Mozart
Don Giovanni
(Don Juan)

opera két felvonásban



1996/97



...A GASZTRONÓMIA MŰVÉSZETE A MŰVÉSZETEKÉRT,
A HÉTKÖZNAPOKÉRT...

Fogadások, koktélpartik, osztálytalálkozók

svédasztallal vagy
hagyományos módon,
magas színvonalon !

Hidegtálak

családi és baráti összejövetelekre,
üzletnyitásra,
bankettekre !

Tel./Fax: (52) 446-971
Konyha: (52)421-890
Rádiótel.: 06-30 430-278



„Hallgassátok ezeket a győzelmes ütemeket, amelyek Don Juan belépőjét kísérik. A zseni lelkében valami olyan olthatatlan szabadság él, ami ragályos.”

(Albert Camus)

„Tíz évet adnék az életemből, ha még egyszer első ízben hallhatnám a Don Giovannit.”

(Julien Green)

Rónay György

Mozart

Én is csak a földre születtem,
az öröm mégis elkerül.
Árván didergek jég egemben,
halálig reménytelenül.

Kezem kinyúlik s visszazetren,
mert amiért nyúlt, elmerül.
Tudjátok, milyen tűrhetetlen
az égben élni emberül?

Gyönggyé fagyott a könny szememben,
s tündérek táncolnak szívemben,
ha kínomban kiáltanék.

Irgalom! Mentsetek meg engem!
mert nyomban elpattan az ég.
S a boldogság is buborék.

Somlyó György

Mozart

1

Letakart billentyűkön zongorázott
s orgonált is az *édes gyermek*, aztán
a kegyes császárnői csókkal arcán,
kint a lakájok között vacsorázott.

Apja, akár a majmot, mutogatta.
Óráit vették bécsi baronesszek.
S ha valahol egy karnagyság üres lett,
hogy lehetne bejutni, azt kutatta.

Párizsnak túl olasz s túl francia
vult Bécsnek és mindnek túlon túl ember
Európa ez elsőszülött fia.

Ó, hogy kellett érted megvívni
földi kegyetlenséggel, égi renddel,
szabadító, édes harmóniát!

2

A halál íze már nyelvére száradt,
de hűlő keze még az üstdobok
fátyolos ütemére hallgatott. . .
Künt hópelyhek csillagai cikáztak.

Másnapra vad vihar kavardott.
Abban indultak, megadni a gyásznak,
ami övé. . . De féluton megálltak.
S onnan a kocsi maga kocogott.

Nem lándzsa dőfte le. . . De jeltelen
ügy fekszik mégis, mint a csatatéren.
Hát nem volt-e mind újuló csata

harmincöt év minden pillanata?
A gyermek-clicsőség? A férfi-szegény?
És mindkettőn a zengő győzelem?

Baka István

Mozart-mambó

1964 karácsonya
előtt elkértem a gimnáziumból
egy Mambó magnót, – nagy kincs volt, de arra
hivatkoztam, hogy barátommal (ő ma
színházi rendező Zalában) az
április negyedikünnepi
műsort mondjuk rá, – ám a céloom az volt,
hogy Mozart „nagy” g-moll szimfóniáját
vegyem fel rá a rádióból (persze,
középhullámról – URH nem volt még);
így hát a mikrofont a Népszuper
hangszórójához tettem, s hogy a ház
zajai ne zavarják, letakartam
pokróccal a magnót s a rádiót.
A felvételt még így is zörejek
– bár éteriek – kísérték: orosz
hírek, arab műezsin gajdolása;
mégis az első GÉ-MOLL volt, melyet
birtokolhattam, mint egy könyvet, mint egy
leánymosolyt a nagyszünetből, mint azt
az izzadt kézfogást. . . Elég is ennyi
kamaszkorom (tizenhat éves múltam)
ártatlan-fületteleg titkaiból!
Mozart, igen, s leginkább moliban írott
művei, azok feleltek meg ekkor
ízlésemnek – a Buddha-súlyú bálvány:
Beethoven lottyadt körte lett, amint
a Mozart-Rekviemet és a d-moll
zongoraversenyt és, persze, a g-moll
szimfóniát megismerhettem – bár a
varázs felóra, – elhangzott, s az éter
elnyelte újra. . . Magnóról s lemez-
játszóról nem is álmodhattam én
(ezért van mostan három is – ha egy
elromlik, zene nélkül ne maradjak
fél percre sem). . . S im: hatvannégy telén,
dobkályhás, kis szobámban, fel- s alá-
járkálva hallgathattam éjjel és
nappal az édes ajkú elmúlás
zenéjét, a parókás-parfümös,
haláltánc-menüettet, a dacos don-
giovannis „No! no!”-dobbantásokat s a
nő- s halálszagú, de végleg a
semmibe hulló ifjúság panasz-
szavát, – mit érthettem belőle akkor,
s mit éreznek ma jobban? Szinte semmit. . .
A magnószalag többször élszakadt,
rosszul füztem be vagy csak elnyűvödött
a hasznalattól – nem tudom; hiába
ragasztgattam, – végül a tisztí klubból
(ott színpadotztunk) loptam másikat,
míg falazott barátom, – erre mondtuk
rá azt a műsort: Váci, Garai
és Győre Imre ünnepi, házug
verssorait (mi hittünk mindegyikben), –
s nem őriztem meg azt az összesabdalt –
ragasztott, hígító-hullámosított
szalagot, amely több volt, mint az első
ölelkezés, mi elvakít s kilobban, –
viszony volt – folyton ismételtető
szeretekzéseink biztonsága, mintha
nem is a szűz Paminával, magával
az Éj Királynőjével éltem volna
egy hétig, füledet ágyasházban, és
azért maradtam élve iszonyú-szép
ölelkezéseink után is, mert a
Párkák szalagja élszakadt a Mambón.

Mindig reméltem, hogy a tragédia nemesebb formája az operából bontakozik ki. . . Az opera mentes bármiféle szolgál természetutánzástól; ezen az úton belopakodhatna a színpadra az eszményi. A zene hatalmával és az érzékiség szabadabb, harmonikus felhívásával az opera a nemesebb érzelmek befogadására készíti elő a kedélyt.

Schiller (Levél Goethehez, 1797. XII. 29.)

... Az operával kapcsolatos reményét nemrégiben a Don Giovanniban tökéletesen beteljesülve láthatta volna, sajnos azonban ez az opera teljesen elszigetelt jelenség, s Mozart halálával dugába is dőlt minden kilátás valami ehhez hasonlóra.

Goethe (Válasz Schillernek, 1797. XII. 30.)

Mozartnak a *Don Giovanni*t választottam s az ötlet végtelenül tetszett neki. . .

Lorenzo Da Ponte emlékiratai

Hétfőn [1787. október] 29-én a prágai olasz operatársulat bemutatta Mozart várva várt operáját, a *Don Giovanni*t. Hozzáértők és muzsikuskok véleménye szerint Prágában soha eddig nem adták elő ehhez hasonló. Mozart úr maga vezényelt, s amint a zenekari térbe lépett, háromszoros éjjennel fogadták. Az opera előadása különben igen nehéz feladat. . . A széleskörű sikert a közönség rendkívüli létszáma is bizonyíthatja.

Prágai Főpostahivatali Újság
(1787. XI. 3.)

. . . a *Don Giovanni*t a leghangosabb sikerrel adták elő. . . Talán egyszer Bécsben is előadják majd? – bárcsak úgy lenné!

Mozart levele barátjához
Gottfried von Jacquinhez (1787. XI. 4.)

Mozart azonnal értesített csodálatos [prágai] sikeréről és Guardasoni így írt utána nekem: – Éljen Da Ponte! Éljen Mozart! Minden színgazgatónak, minden művészek áldania kell őket. . . A császár [III. József] hívatott, és elhalmozva kedves dicséréivel, újabb 100 zecchinóval ajándékozott meg és kifejezte óháját, hogy szeretné látni a *Don Giovanni*t.

Lorenzo Da Ponte

A *Don Giovanni* meleg prágai fogadtatása talán az utolsó nagy nyilvános siker volt a zeneszerző életében. . . Da Ponte buzgólkodásának köszönhető, hogy a *Don Giovanni* bécsi bemutatója sem váratt sokáig magára. Már [1788.] áprilisban elkezdődtek a próbák. . . Elhagyták a II. felvonásból a zárójelenetet, így az opera a bécsi rendezésben a főhős pokolra szállásával ért véget. . . Mozart új áriákat is írt, az Ottaviót alakító Francesco Morellának az első felvonásba („Dalla sua pace”; a II. felvonásbeli „Il mio tesoro”-t állítólag nem tudta leénekelni) az Elvira szerepét játszó Cavallerinek a másodikba („Mi tradi”). Donna Anna szerepében Aloysia Lange [Konstanze nővére] lépett fel. . .

A május 7-én megtartott bemutató azonban csaknem bukásszámba ment.

Hézszer Zoltán: Mozart életének krónikája

Színre került és – mondjam, ne mondjam?

Nem tetszett a *Don Giovanni*. . . És mit mondott a császár?

– A darab isteni, talán még a *Figarónál* is szebb, de nem az én Bécssem ínyére való.

Elmeséltem a dolgot Mozartnak, aki anélkül, hogy izgalomba jött volna, így válaszolt:

– Adjunk időt nekik, hogy megeméssék.

Nem tévedett. Tanácsára elintéztem, hogy többször is [1788-ban még tizennygy alkalommal] előadják az operát; minden előadásnál nőtt a taps és lassanként a rosszinyű bécsiek is rájöttek az ízére, megértették a szépségeit és a *Don Giovanni*t a legszebb operák közé sorolták. . .

Lorenzo Da Ponte

Az érzéki zsenialitás a zene abszolút tárgya. Az érzéki zsenialitás abszolút lírai, s a zenében a maga egész lírai türelmetlenségével tör elő; ez ugyanis szellemi meghatározottsági, s ezért erő, élet, mozgás, állandó nyugtalanság, állandó egymásutániség; ám ez a nyugtalanság, ez az egymásutániség nem gazdagítja, mindig ugyanaz marad, nem bontakozik ki, hanem szakadatlanul, szinte egyetlen lélegzethvételről tör elő. Ha mármost egyben állítmánnal kellene jellemezni ezt a líraiságot, akkor ezt mondanám: zeng; és így ismét ahhoz az érzéki zsenialitáshoz jutottam vissza, amely közvetlen zeneiként jelenik meg.

Soren Kierkegaard

A Don Juan partitúrája egész életemre revelációként hatott: a színházi és zenei szeplőtelenesség valamiféle megtestesülésének tartottam és tartom: hibátlan műnek. Tökéletessége hiánytalan, és ez a kommentálásom nem egyéb, mint a zseni előtti alázatos hódolat és hála kifejezése, mert neki köszönhetem zenészeletem legtisztább és legartósbab örömeit. Születtek a történelem során olyan emberek, akiket mintha arra szánt volna a sors, hogy a maguk területén kijelöljék azt a pontot, amit nem lehet túlszárnyalni: ilyen volt Pheidias a szobrászatban, Molière a vígjátékban. Mozart egyike ezeknek az embereknek, a csúcspedig a *Don Juan*.

Charles Gounod

A Don Giovanni zenéjének egyik és talán legfigyelemreméltóbb jellegzetessége a zenei nyelvezet megdöbbentő ökonómiaja, amellyel Mozart erőteljes hatásokat ér el. Művében elejétől végig futtatja az élenk kifejezés rejtett áramát, a darab folyamán, a cselekmény előrehaladásával fokozatosan növelve intenzitását, mígnem mennydörgésszerű robajjal tör fel, amikor bekövetkezik a vég.

A Don Giovanni-t záró katasztrófa eszmeileg nem egyéb, mint a tragédiát előkészítő helyzetek összegzése. A legmozgalmasabb jelenetekből, a partitúra legragyogóbb részeiből is kihallatszik a szörnyű végső robbanás fenyegetése [. . .]. Erdekés, hogy Mme de Staël – aki pedg különösen ítélte meg Mozartot, azt állítva, hogy több benne a leleményesség, mint a zsenialitás – maga is felismerte a Don Giovanni zenei kifejezésének ezt a kettősségét. Németországról szóló könyvében ezt írta: „Talán minden zeneszerző közül Mozart tudta legszellemesebben összeházasítani a zenét a szöveggel. Operáiban, elsősorban a Festin de pierre-ben (a Don Giovanni francia címe) érezteti a drámai jelenetek valamennyi fokozatát: az ének csupa vidámság, míg a bizarr és erőteljes kísérőzene mintha a darab fantasztikus és komor tárgyát jelezné.” Ehhez a remek megfigyeléshez Mme de Staël mintegy kiegészítésként hozzáteszi: „A muzsikusk és a költő szellemi kapcsolata is nyújt bizonyos örömet, de olyan örömet, amely az elmékedésből született, és így nem tartozik a művészetek csodálatos szférájába.” Nagyjából ugyanezt vallották később sokan Wagnerről.

Paul Dukas

DON GIOVANNI

Dramma giocoso két felvonásban

Személyek:

Don Giovanni (basszbariton)

Donna Anna (szoprán)

Don Ottavio, a vőlegénye (tenor)

a Kormányzó, Donna Anna apja (basszus)

Donna Elvira (mezzoszoprán)

Leporello, Don Giovanni szolgája
(basszus)

Zerlina, parasztlány (szoprán)

Masetto, a jegyese (basszus)

*A cselekmény egy spanyol városban
játsszódik*

I. felvonás

Leporello sorsán elégedetlenkedve a kormányzó háza előtt várja gazdáját, Don Giovanni. Donna Anna, a kormányzó leánya kikergeti a házból Don Giovanni, aki el akarta őt csábítani. Anna kiáltozására előjön apja, párbajra hívja a csábítót, de az megöli őt. Donna Anna segítségért fut, és most vőlegényével, Ottavióval együtt érkezik vissza. Apja holtteste fölött bosszút esküszik.

Don Giovanni szüntelenül újabb nőkre vadászva szembetalálkozik Donna Elvirával, akit elhagyott. Menekül a nő elől, Leporello pedig kétségbeesíti a boldogtalan Elvirát, mert felolvassa előtte gazdája férfiúi győzelmeinek listáját.

Egy falusi esküvőn Don Giovanni eltávolítja a vőlegényt, Masettót, mert megkívánta menyasszonyát, Zerlinát. Elvira közbelép. Nemsokára odaérkezik Donna Anna és Don Ottavio, akik a Kormányzó gyilkosát keresik. Don Giovanni felajánlja a segítségét, de Elvira óvatosságra inti őket. Donna Anna ráismer a gyilkos hangjára, és Don Ottaviót biztatja a bosszú végrehajtására.

Don Giovanni ünnepséget rendez a palotájában. Meghívta Zerlinát, akinek sikerült megnyugtathatnia a vőlegényét. Megjelenik három álarcos ismeretlen Leporello vezetésével; elvegyülnek a vendégek között. A három idegen Anna, Elvira és Ottavio, akik elégtételt akarnak venni. Masetto dühösen látja, hogy Don Giovanni nem mondott le Zerlina elcsábításáról. A lány ellenáll, Masetto és a három idegen a segítségére siet, Don

Giovanni hiába próbálja elhíttetni, hogy Leporello volt a támadó. Végül is sikerül elmenekülnie.

II. felvonás

Don Giovanni úgy akarja elcsábítani Donna Elvira szobalányát, hogy ruhát cserél Leporellóval. Elvira megjelenik az erkélyen. Don Giovanni úgy tesz, mintha neki udvarolna, majd elpárolog, otthagya őt Leporellóval. Masetto és barátai keresik a csábítót. A lovag, még mindig álruhában, rossz irányba küldi őket, majd elveri Masettót. Zerlina vigasztalja a vőlegényét, Ottavio és Anna fenyegetésére Leporello elárulja kiletét. Ottavio elmegy az igazságszolgáltatás embereiért. Donna Elvira aggódik Don Giovanniért, hiszen még mindig szereti.

Don Giovanni és Leporello elmenekült az üldözők elől és a temetőben találkozik, a Kormányzó szobra mellett. Síri hang fenyegeti meg a nőcsábászt, aki léhaságában meghívja vacsorára a szobrot. Anna még késlelteti Ottavióval tervezett esküvőjét. Don Giovanni vacsoráján Elvira könyörög szerelmének, térjen jó útra – de hiába. Belép a Kormányzó szobra és felszólítja Don Giovanni, kövesse őt. A férfi a kezét nyújtja.

A szobor még egyszer felszólítja, bánja meg bűneit, de a visszautasításra magával rántja a pokol mélyére. Anna, Elvira, Zerlina, Masetto, Ottavio és Leporello együtt vonja le a történet erkölcsi tanulságát.

Bemutató:

Prága, Nemzeti Színház, 1787. október 29.
Felice Ponziani (Leporello), Luigi Bassi (Don Giovanni), Giuseppe Lolli (a Kormányzó, Masetto), Antonio Baglioni (Ottavio), Teresa Saporiti (Donna Anna), Catarina Micelli (Donna Elvira), Teresa Bondini (Zerlina).
Vezényelt a szerző.

Magyarországon:

Buda, Königlich-städtisches Theater. 1797.
augusztus 7.

Michel Parovty: Mozart, az Isten kegyeltje
Fordította: Veressné Deák Éva
– Részlet –

„[...] mi vonzotta Mozartot a Don Juan-történethez?

Don Juan – Faust mellett – a világirodalom legjellegzetesebb és legemberibb hőstípusa. Legendás hírével dél-spanyol férfi (és nem lehetetlen, hogy történelmi személy volt, Don Juan Tenorio), akinek érdekes tettei, de sokkal inkább szerelmi kalandjai bámulatot keltettek már a tizenötödik század óta. Ebben a században jelent meg első ízben a színpadon ez az istentelen, nőcsábász nemesember egy színdarabban, amelynek *A villámsújtotta istentagadó* volt a címe. A tizenhetedik század elején, amikor irodalmi világhódító útjára indult egy komoly színműben (*El Burlador de Sevilla*, szerzőjének Tirso de Molina, neves színműíró tartják), a Don Juan-legenda fokozatosan magába szívott más motívumokat is, ám a körvonalak, amelyeket a *Burlador*-ban megkapott, továbbra is változatlanok maradtak. Don Juan olyan férfi, aki végtelenül élvezzi az életet, aki kényes lovagi becsületére, de cinikus a szerelemben, és elvtelen minden másban. Ez mindennapi értelemben ki is meríti a donjuanság főbb jellemvonásait, de az irodalmárok sokkal mélyebb emberi és lélektani jelentést láttak a Don Juan-legendában, és pedig Beethoven polgári értelmezésével tökéletesen ellenkező jelentést. Az ő szemükben Don Juan a férfiaság megtestesülése: parancsoló, büszke, bátor, erős. Sem megvetésre

méltó csaló, sem nőekkel erőszakoskodó, hanem szerelmes, aki szenvedéllyel hódítja meg a női szíveket – tehát jogosan. Amikor diadalra tör, lángolása igazi, bár nem hajlandó magát tartósan lekötötni. Ez a szenvedélyes lángolás, amellyel egy-egy nőt meghódít, ez Don Juan uralkodó vonása, de téved, aki ezért hivatásos nőcsábásznak tartja, hiszen annak végcélja a pusztító változatosság. Másik tulajdonságát, a cinizmust, szerelmi ügyein túlra is kivetítették, és minden erkölcsi törvényt tagadó, csak a lovagi kódexet tisztelő embert csináltak belőle. Így aztán Don Juan hamarosan megkapta az ateista, profán szentségsértő bélyeget, s ez rajta is maradt, legendában és irodalomban egyaránt. Valóságos vallási misztériumdrámák alakultak ki az őt sújtó büntetés körül, példázatként beleszöve a kövendég félelmetesen látványos alakjának motívumát. Don Juan szentségtörő módon vacsorára hívja meg a temetői kőszobrot, egyik legutóbbi áldozata legyilkolt apjának síremlékét; a szobor elfogadja a meghívást, félbeszakítja az ünnepi vacsorát, és a pokolba taszítja az istentelent. [...]

A legenda története bővelkedik szép színművekben, elbeszélésekben és költeményekben. Számos előd után Molière alkotott egy mesterművet [...]

A legenda Németországban E. T. A. Hoffmann-nal lépett az irodalomba,

